

พระคุณของแม่
คือ สันติภาพของโลก

พุทธมร อินทสีลา

พระคุณของแม่
คือสันติภาพของโลก

พุทธทาสภิกขุ

พระคุณของแม่ คือสันติภาพของโลก

พุทธทาสภิกขุ

ธรรมบรรยาย แสดง ณ สวนโมกขพลาราม ไซยา
ในโอกาสวันแม่แห่งชาติ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๒

จัดพิมพ์โดย

กองทุนศูนย์สืบทอดอายุพระพุทธศาสนา วัดชลประทานรังสฤษฎ์
กองทุนห้องสมุดศาลาจำปีรัตน์ วัดชลประทานรังสฤษฎ์
กองทุนเสถียรธรรม เสถียรธรรมสถาน

ท่านผู้ใดเห็นคุณค่าของหนังสือนี้
ประสงค์จะช่วยเผยแพร่เป็นธรรมทาน
ติดต่อโดยตรงได้ที่

ศูนย์สืบทอดอายุพระพุทธศาสนา วัดชลประทานรังสฤษฎ์
อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๒๐

โทร. ๕๘๓-๔๒๔๓, ๕๘๔-๓๐๗๔

แม่พิมพ์ โดย สุนทรพิพัฒน์ โทร. ๘๐๓-๒๒๕๔
พิมพ์ที่ บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้ง จำกัด โทร. ๕๘๓-๙๐๐๑, ๕๘๔-๒๒๕๑

พระคุณของแม่ คือสันติภาพของโลก

บุชธธาสิทธิ์ภักขุ

๕

ท่านสาธุชนผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย

การบรรยายประจำวันเสาร์แห่งวันนี้ ขอเปลี่ยนแปลงจากที่เคยบรรยายมาตามลำดับ คือบรรยายเรื่องเลิกอายุ จะให้ครบชุด แต่พอมาถึงวันเสาร์วันนี้ เผอิญตรงกับวันแม่ ก็มีความคิดว่าควรจะพูดเรื่องวันแม่ เพราะหนึ่งปีจะมีครั้งเดียว แล้วก็ยังมีบางท่านขอร้องว่าควรจะบรรยายวันแม่ อาตมาก็เลยเปลี่ยนความคิดว่าบรรยายวันแม่ เว้นการบรรยายเรื่องเลิกอายุไว้สักเสาร์หนึ่งก่อนเสาร์หน้าถ้ามีการบรรยายอีกก็จะบรรยายต่อ กว่าจะครบสมบูรณ์เกี่ยวกับการเลิกอายุนั้น

หัวข้อบรรยายในวันนี้ก็คือ “พระคุณของแม่คือสันติภาพของโลก” ขอให้ท่านทั้งหลายพยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่าแม่ ว่าลูก ว่าพระคุณของแม่ แล้วก็จะสันติภาพของโลกได้อย่างไร

สิ่งแรกที่เราจะต้องทำความเข้าใจกันก่อนคือคำว่า “แม่”
 แม่คือมารดาของโลก พยางค์เดียวว่าแม่ แต่ความหมาย
 ของมันครอบคลุมจักรวาล คือเป็นมารดาของโลก เป็นมารดาของจักรวาล
 ถ้าไม่มีแม่ สิ่งเหล่านี้ก็ไม่เกิดขึ้น แม่สร้างโลกทยอยต่อ ๆ กันมา
 ในลักษณะของลูกสร้างลูก ลูกสร้างลูก คือแม่สร้างโลกอย่าง
 ไม่มีที่สิ้นสุด

คำว่า แม่ หรือคำว่า พ่อ ภาษาไทยเรา หรือภาษาที่คล้าย
 กันก็มีอยู่หลายภาษา เรียกแม่ด้วยอักษรหมวด “มะ” และเรียก
 พ่อด้วยอักษรหมวด “ปะ” แม้ภาษาอินเดียก็เรียกแม่ว่า “มาตา”
 เรียกพ่อว่า “ปิตา” คือ “มะ” กับ “ปะ” เหมือนกัน “มะ” กับ “ปะ”
 นี้แหละวิเศษที่สุด เป็นคำพูดที่เล็งถึงพ่อแม่หลายประเทศ คือ
 หลายชาติหลายภาษาหลายเชื้อชาติ เรียกว่าจะแทบทั่วทั้งเอเชีย
 ก็ว่าได้

แม่มีความหมายต่อลูกมากกว่าพ่อ

คำว่า “มารดาบิดา” นี้เป็นคำที่ต้องสนใจในความหมาย
 ทำไมจึงว่า “มาตา” ก่อน “ปิตา” คือ “แม่และพ่อ” ภาษาไทย
 ที่ถอดมาจากภาษาบาลีก็ “แม่และพ่อ” เพิ่งเปลี่ยนเป็น “พ่อและ
 แม่” เมื่อมีสระในทางภาษาไทย คำว่า “แม่” เป็นคำที่มาก่อน
 คำว่า “พ่อ” ดูเอาเองตามความรู้สึกของทารก หรือเหตุการณ์
 ที่เกี่ยวกับทารก ทารกเกี่ยวข้องอยู่กับแม่มากจนรู้จักเรียกแม่ก่อน
 เรียกพ่อ และก็ง่ายสำหรับปากที่พูดว่าแม่ ง่ายกว่าที่จะเรียกว่า
 พ่อ ทั้งลูกคนและลูกสัตว์อยู่กับแม่มาตั้งแต่แรกมากกว่าอยู่กับพ่อ

สัตว์ในบ้านเรือนก็เหมือนกัน มันอยู่กับแม่มากกว่า สัตว์ในป่าเป็นฝูงเป็นโขลงอยู่ในป่า ลูกมันก็อยู่กับแม่ ไม่ค่อยได้อยู่กับพ่อ สัตว์ในน้ำในอากาศ ลูกก็อยู่กับแม่ โดยเฉพาะปลาเป็นฝูง ๆ ลูกปลาอยู่กับแม่ทั้งนั้น คำว่า “แม่” จึงมีความหมายแก่ลูกสัตว์มากอย่างนี้ จะเป็นเพราะเหตุนี้แหละ คำว่าแม่และพ่อจึงได้เกิดขึ้นแทนคำว่าพ่อและแม่ คือคำว่า “มาตาปิตา” ในภาษาบาลี

ยังมีอะไรที่แปลก ที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งคือ คำว่าพ่อกลายเป็นตัวเมียไปเสียก็มี คือ พ่อกลายเป็นแม่ไปเสียก็มี เช่นว่าพ่อฝูงฝูงข้าง ฝูงควาย ที่เป็นพ่อฝูงกลายเป็นตัวเมียแก่ ๆ เป็นพ่อฝูงนี้คำว่าพ่อกลายเป็นแม่ เพราะความหมายของคำว่าแม่สำคัญกว่า ฝูงแพะ ฝูงแกะ ตัวที่เป็นพ่อฝูงเป็นตัวเมียแก่ ๆ ทั้งนั้น อิทธิพลของคำว่า “แม่” มีมากถึงขนาดนี้

ฝูงข้าง ฝูงควาย ฝูงสัตว์ป่าที่อยู่เป็นฝูง ๆ พอเกิดอันตรายขึ้นมา ใครจะช่วยลูกอ่อน พอลูกเกิดพลัดจากฝูงใครจะมาอยู่กับลูก ก็ตัวแม่ทั้งนั้น ไม่ใช่ตัวพ่อเลย ความสำคัญระหว่างแม่กับลูกมีมากกว่าระหว่างพ่อกับลูก ถ้าเกิดอันตราย ตัวที่จะต่อสู้เพื่อให้ลูกรอดนั้นได้แก่แม่ อาตมาเห็นแม่ไก่ เขี่ยนมมันจะมาเอาลูก แม่มันต่อสู้ไม่คิดตาย พ่อไม่รู้อยู่ที่ไหน จะมาดูสักนิดเห็นจะไม่ค่อยมี แต่แม่นี่ยอมอุทิศชีวิตต่อสู้กับเหยี่ยวเพื่อให้ลูกรอดชีวิต แม่ต่อสู้เพื่อให้ลูกรอดชีวิตจนแม่ไม่คิดว่าตัวจะตาย สัตว์ในป่าก็เหมือนกัน เมื่อเกิดอันตรายแก่ลูก ผู้ที่จะช่วยลูกอย่างไม่คิดชีวิตก็คือแม่ ดูความหมายของแม่ให้ดี ๆ

ที่นี้ลูกเติบโตขึ้นมาด้วยอะไร มันเติบโตขึ้นมาด้วยเลือดในอกของแม่ น้านมคือเลือดในอกของแม่ เลือดในอกของแม่แปรสภาพเป็นน้านม เลี้ยงลูกมาจนโต ลูกโตขึ้นมาด้วยเลือดในอกของแม่แท้ ๆ แม่ได้รับความเจ็บปวดมากในการคลอดลูก ในการเลี้ยงลูก อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ เหน็ดเหนื่อยเจ็บปวดมากกว่าพ่อ จะเป็นเพราะเหตุนี้ ในคำบาลีจึงเอาคำว่าแม่ไว้ก่อนคำว่าพ่อ มีความหมายสำคัญเป็นที่รู้จักกันมาแม่ในพวกนักเลงผสมไก่ชน ผสมปลากัด ถ้าเขาจะเลือกเอาพันธุ์ที่ดี เขาเลือกแม่ พ่อไม่ค่อยจะสนใจ ถ้าแม่พันธุ์ดีลูกที่ออกมาจะเป็นสัตว์ที่ดีตามที่ต้องการ ปลากัดก็ตี ไก่ก็ตี หรือสัตว์ชนิดไหนชนิดเดียวกันนั้น เขาเลือกพันธุ์แม่เป็นฝ่ายสำคัญมากกว่าฝ่ายพันธุ์พ่อ

ลูกอยู่กับแม่นาน กว่าจะแยกจากกันนี้นาน พ่อนี้แยกกันเมื่อไหร่ เร็วเกินไป ลูกกินนมแม่ นอนกับแม่ อยู่กับแม่ จึงถ่ายทอดอะไร ๆ ที่มีค่าจากแม่มากกว่าจากพ่อ นี่กล่าวตามธรรมดา ถ้าแม่ไม่ตายเสีย เว้นแต่แม่ซึ่งตายเสียก่อนก็เป็นอย่างอื่นไป ตามปกติแล้วมันถ่ายทอดจากแม่มากกว่า ลูกมีความสัมพันธ์กับแม่มากจนไม่รู้ที่จะใช้คำไหนได้ถูกต้อง จะใช้คำว่า “ลูกของแม่” หรือ “แม่ของลูก” ลองคิดดู พูดลำบาก พูดว่าแม่ของลูกก็ถูก พูดว่าลูกของแม่ก็ถูก แต่ไม่รู้คำไหนจะมีความหมายมากกว่า นี่ดูความสัมพันธ์กับแม่ หรือระหว่างแม่กับลูก ลูกจึงควรรับรู้หรือควรรู้จักไว้ให้ถูกต้องว่า แม่นั้นคืออะไร

เพศแม่คือมารดาของโลก

เดี๋ยวนี้เราพูดกว้างไกลกันไปอีกทางหนึ่งว่า แม่นั้นไม่ใช่แม่ของลูก แต่เป็นแม่ของโลก แม่ของลูกมันน้อยไป มันเล็กไป พระคุณของแม่ใหญ่กว่านั้น กว้างกว่านั้นออกไป จึงพูดว่าแม่ของโลก เป็นมารดาของโลก เพศแม่หรือความเป็นแม่คือความเป็นมารดาของโลกทั้งหมด เราใช้คำว่าจักรวาลก็ได้ เว้นไว้แต่พวกที่มันไม่ต้องเกิดจากแม่ ในบรรดาสัตว์ที่ต้องเกิดจากแม่ รวมอยู่ที่แม่ แม่เป็นมารดาของสัตว์เหล่านั้นทุกชนิด เท่านั้นพอหรือยังที่จะเห็นว่าแม่สำคัญอย่างไร พ่อสำคัญอย่างไร แล้วทำไมจึงเกิดลูกเนรคุณเล่า ไม่รู้จักคุณพ่อแม่ ทั้งที่ความจริงพ่อแม่กับลูกมันเป็นอย่างนี้

ศาสนาธรรมชาตินุ่งให้เคารพพ่อแม่

ทีนี้ก็อยากจะให้ข้อสังเกตว่า ในศาสนาหรือวัฒนธรรมที่ถึงขั้นศาสนา มันมีอยู่ส่วนหนึ่งที่เดียวที่ให้คุณของพ่อแม่ ยกเอาคุณของพ่อแม่มาเป็นหลักสอนกันอย่างยิ่ง โดยเฉพาะคนจีน สอนลัทธิให้เคารพพ่อแม่มาตั้งแต่อ่อนแต่ออก และสอนอย่างยิ่ง เป็นศาสนาของธรรมชาติ พ่อแม่มีบุญคุณอย่างธรรมชาติก็มีศาสนาอย่างธรรมชาติสอนให้เคารพพ่อแม่ ไม่รู้ว่าใครเป็นศาสดา เก่าแก่จนไม่รู้ว่าเป็นศาสดา สอนให้เคารพพ่อแม่สูงสุด ในประเทศจีนเท่าที่ทราบมาเป็นอย่างนั้น

ทีนี้ในประเทศอินเดีย มีอะไรที่น่าสนใจหรือจะน่าหัวก็สุดแท้ มากไปกว่านั้น คือให้คนเคารพสัญลักษณ์ของพ่อแม่ บูชา

กราบไหว้สัญลักษณ์ของพ่อแม่ ด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์ ด้วยเจตนาดี แต่คนไม่เข้าใจหรือเข้าใจผิด ๆ ไปเสียก็มี คือเขาสรางสัญลักษณ์ของพ่อขึ้นมา เรียกว่าคิวงสิงค์ สรางสัญลักษณ์ของแม่ขึ้นมา เรียกว่าอุมาโยนิหรืออุมาโยนิ ที่ปรากฏอยู่ตามที่บูชาทั่ว ๆ ไป ที่ในอินเดียที่อาตมาเคยไปเห็น คิวงสิงค์เป็นลักษณะเหมือนกับเสาหัวเกลี้ยง ๆ ไม่ได้แกะเหมือนรูปองค์ชาติโดยเฉพาะ แต่พอดูออกหมายถึงอะไร อุมาโยนิก็มีลักษณะเหมือนฐานล่างของไม้บดแป้ง ที่ตรงกลางมีร่องรอบให้หน้าไหลมารวมมาเป็นพวย และคิวงสิงค์ก็ตั้งตรงกลางของอุมาโยนิ แล้วก็รดน้ำ รดน้ำลงไปบนคิวงสิงค์ น้ำก็ไหลลงมาตามร่องข้างแล้วมารวมที่พวย กลายเป็นน้ำมนต์ แล้วก็เอาน้ำนั้นไปใช้กันอย่างน้ำมนต์ เป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ บางแห่งทำรางยาวไกลออกไป ให้ได้รับน้ำมนต์กันได้มาก ๆ พร้อมกัน

คนโง่คงจะเห็นว่าบ๊อบบอ เอารูปสิงค์สตรีและบุรุษมาบูชาอย่างนี้ นั่นแหละจึงเล็ก ค่อย ๆ เลิกไป แต่มันเป็นศาสนาสากลของธรรมชาติ ผู้รู้ความหมายอันศักดิ์สิทธิ์และบุญคุณของสัญลักษณ์นี้ว่า คือสัญลักษณ์คิวงสิงค์และอุมาโยนิ ในโบสถ์เก่า ๆ ในอินเดียของฝ่ายที่มีใช้พุทธก็เห็นมีมาก ที่รวมอยู่กับโบสถ์ของพุทธก็มี

ได้ข่าวว่าในลังกาในโบสถ์ฝ่ายพุทธแท้ ๆ ก็มีคิวงสิงค์ใช้ประกอบพิธีกันอยู่ คล้าย ๆ กับว่ามีก่อนพุทธ มันของธรรมชาติคือลัทธิศาสนาบูชาพ่อแม่ ลัทธินี้ก็แผ่มาถึงที่นี่ วัฒนธรรมศรีวิชัยแผ่ไปถึงที่ไหน การบูชาคิวงสิงค์ อุมาโยนิ ก็แผ่ไปถึงที่นั่น เขาขุดทางโบราณคดีที่วัดแก้ว แล้วเก็บไปไว้ในพิพิธภัณฑ์ที่ไปดู มีคิวงสิงค์

ด้วยเหมือนกัน ทั้งที่นี้เป็นของพุทธ เป็นของพุทธก็มีควิลิ่งครวม อยู่ด้วย สันนิษฐานเอาว่า ส่วนที่เป็นพุทธก็เป็นพุทธ ก็บูชากันอย่างพุทธ แต่ลูกเด็ก ๆ จะต้องบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในความหมายของคำว่าพ่อ และคำว่าแม่ จะนั้นควิลิ่งคัจจึงมารวมอยู่ในโบสถ์เดียวกันกับโบสถ์ของพุทธ

ที่พุทธศยาที่อินเดียก็มีควิลิ่งควางอยู่หน้าพระพุทธรูปเหมือนกัน ได้ยินว่าฝ่ายพุทธเจรจาสู่กันอย่างมากมายขอให้เอาออกก็ไม่เอาออก เพราะว่ากรรมสิทธิ์เป็นของฝ่ายพวกมหันต์* เดียวนี้จะเอาออกหรือยังไม่ทราบ ไม่ได้ถามใครดู แต่ครั้งหนึ่งยังมีอยู่ที่ตรงนั้น เอาออกไม่ได้

นี่ขอให้นึกดู ทำไมควิลิ่งหรือสัญลักษณ์ลิ่งคัจของบุรุษจึงไปอยู่ในโบสถ์ของพระพุทธรเจ้า มันเป็นส่วนหนึ่งต่างหาก เป็นศาสนาบูชาพ่อ บูชาแม่ ไม่ใช่เรื่องเลวร้ายอะไร แล้วทำไมจะไม่มาอยู่รวมกันได้กับพระพุทธรูป พระพุทธรูปก็เป็นเรื่องพุทธศาสนา เป็นเรื่องสติปัญญา เป็นเรื่องมรรค ผล นิพพานไปโน่น ไปไกลลิบเลย แต่ส่วนง่าย ๆ ต่ำ ๆ ตื้น ๆ ที่นี้ จะเป็นเด็กที่ดี เป็นเด็กที่มีวัฒนธรรม มีอะไรดี ยังไม่อาจจะรู้เรื่องมรรค ผล นิพพาน ก็ต้องบูชาพ่อแม่ บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของพ่อแม่ จึงมีรูปปฏิมาสัญลักษณ์ของบุรุษและสตรี คือควิลิ่งคัจกับอุมาโยนิ

คำว่า “โยนิ” ถ้าไม่เคยเรียนบาลีอาจจะไม่รู้หมายความว่า

---

* พวกมหันต์เป็นชาวฮินดู นิกายไศว นับถือพระศิวะ พวกนี้มีฐานะ เศรษฐกิจการเงินดี

อะไร คำว่าโยนิ แปลว่าเหตุ แปลว่าต้นเหตุ หรือรากเหง้า มาใช้เป็นคำธรรมะว่าโยนิโส ปฏิสังขยาโยนิโส พิจารณาโดยโยนิจือโดยต้นเหตุ ที่มาใช้เป็นชื่อของคิ้วลึงค์ของสตรีจะมีความหมายที่หลัง คำโยนิแปลว่าต้นเหตุ โยนิโสแปลว่าโดยต้นเหตุ พิจารณาโดยต้นเหตุ ก็ถูกแล้ว โยนิเป็นต้นเหตุให้เกิดลูกหลานออกมาเรื่อย ไม่ใช่เรื่องหยาบโลน แต่เมื่อไม่เข้าใจก็เห็นเป็นเรื่องหยาบโลน

คนสมัยก่อนเคารพพ่อแม่ ทำให้มีศีลธรรมดีกว่าสมัยนี้ ฉะนั้น เป็นที่เชื่อได้ว่าคนสมัยโน้น ที่ยังบูชาคิ้วลึงค์และอุมาโยนินอนั้น ต้องมีศีลธรรมและวัฒนธรรมดีกว่าคนสมัยนี้เป็นแน่นอน คนสมัยนี้ไม่รู้บุญคุณพ่อแม่เสียแล้ว สมัยโน้นยังบูชาบุญคุณของพ่อแม่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุด เกรงขามโดยทั่วไป คนสมัยที่ไหว้คิ้วลึงค์ ยังต้องศีลธรรมดีกว่าคนสมัยนี้เป็นแน่นอน เพราะว่ายอมรับลึกซึ้งไปถึงพระคุณของบิดามารดา

คนที่ยอมไหว้สัญลักษณ์คิ้วลึงค์และโยนินี้คงไม่เอาดี เพราะว่ามีบุญคุณ เพราะว่าลูกหลานทุกคนออกมาทางช่องคลอดของมารดา มันจะเอาดีไปได้อย่างไร ถ้ามันนินกอย่างนี้ สัญลักษณ์ของอุมาโยนิก็คือ สิ่งที่ทุกคนจะต้องยอมรับว่า ทุกคนออกมาจากช่องนี้ มันก็มีความสงบเสงี่ยมเจียมตัว สุภาพดีกว่าคนสมัยที่มันไม่รู้จัก

อยากจะพูดเผื่อไปถึงกับว่า เด็กปัญญาอ่อนไม่รู้จักอะไร ได้ไกลไปถึงมรรค ผล นิพพาน แต่มันมีปัญญาเท่านั้นแหละ มันก็พอที่จะไหว้สัญลักษณ์ของพ่อและแม่ คือคิ้วลึงค์กับอุมาโยนิ

มันทำได้ แล้วมันก็เชื่อว่านี่มีบุญคุณต่อเรา เราเกิดมาจากสิ่งทั้งสองนี้ เด็กปัญญาอ่อนทำได้ แล้วก็ต้องเลยมาถึงเคารพไหว้พ่อแม่ที่เป็นคน ไม่เคารพแต่เพียงสัญลักษณ์ คนสมัยที่ยังไหว้สัญลักษณ์พ่อแม่ไม่ได้ ต้องมีศีลธรรมดีกว่าคนสมัยนี้ คิดดูเอาเอง แม้ว่าเดี๋ยวนี้มันจะเกิดได้จากหลอดแก้วบ้าง ๆ บอ ๆ อะไรก็ไม่รู้ ก็ไม่เว้นจะต้องมีพ่อแม่ มันก็ลืมไปหมดแล้ว นี่คนจะเลวลงเพราะเหตุนี้

เอาตามเลยคิดเอาเองว่า สัญลักษณ์คิวลิงค์กับอูมาโยนิ ควรจะกลับมาอีก มาในยุคที่คนมีความรู้เรื่องอวกาศ เรื่องอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์มันบอกคุณพ่อแม่ได้เมื่อไรเล่า อย่างูซามันนักเลย คอมพิวเตอร์ทั้งหลายมันก็ยกษ์ตาบอด ดีแต่ช่วยจำเท่านั้นแหละ มันบอกคุณพ่อแม่ไม่ได้หรอก ฉะนั้นคิวลิงค์และอูมาโยนิ ควรกลับมาอีกทีในยุคคอมพิวเตอร์ให้ไหว้กันมั้ง นี่เป็นต้นเหตุแห่งชีวิต ให้เกิดออกมาจากสิ่งเหล่านี้

โลกยิ่งเจริญ ลูกยิ่งเนรคุณพ่อแม่

สัญลักษณ์ของบิดามารดาเดี๋ยวนี้มีอะไร เพราะไม่มีจึงเกิดลูกเนรคุณเต็มไปหมด มากขึ้น ๆ ตามความเจริญ โลกยิ่งเจริญ ลูกยิ่งเนรคุณพ่อแม่ มันเห็นแก่ความสุขส่วนตัว ลูกสมัยนี้คิดว่ามันมีบุญคุณแก่พ่อแม่ ขอให้คิดกันเถิด ถ้าลูกสมัยก่อนจะบอกว่าพ่อแม่มีบุญคุณแก่เรา เลี้ยงเรามา คลอดเรามา ลูกสมัยนี้มันบอกว่ามันมีบุญคุณแก่พ่อแม่ มันไปเรียนเมืองนอกเมืองนา ได้ดิบได้ดี ได้ชื่อเสียง เอาชื่อเสียงมาให้พ่อแม่ เพราะฉะนั้นมันมีบุญคุณแก่พ่อแม่ ดูลูกสมัยนี้ซิ มันเกิดความเข้าใจไม่ถูกต้องตามธรรมชาติ

กันเสียแล้ว

น้ำนมคือเลือดในอกของแม่

ทีนี้ก็อยากจะพูดถึงระเบียบวินัยของพระอริยเจ้าต่อไปว่า ท่านถือกันอย่างไร มีพุทธภาษิตว่า ในอริยวินัยนี้ถือว่า น้ำนมคือเลือดในอกของแม่ เลือดในอกของแม่คือน้ำนมที่เลี้ยงลูก ในอริยวินัยถืออย่างนี้ เชื่อย่างนี้ อริยวินัยคืออะไร คือระเบียบของพระอริยเจ้า ขนบธรรมเนียมประเพณี หลักเกณฑ์ภาษาอะไรก็ตาม ที่พระอริยเจ้าถือกันอยู่ในหมู่พระอริยเจ้า พระพุทธเจ้าท่านใช้คำนี้มากที่สุด เมื่อจะให้ความหมายแปลกกว่าที่คนธรรมดาถืออยู่แล้ว ท่านจะตรัสว่า ในอริยวินัยเสมอ ถือว่าอะไรเป็นอะไร ปฏิบัติกันอย่างไร

ในอริยวินัยถือว่าเลือดในอกของแม่คือนม นมที่ทารกดูดกินนั้นคือเลือดในอกของแม่ จริงหรือไม่จริงก็ดูเอาเอง แม้ว่าคุณจะไม่เคยเรียนวิทยาศาสตร์ คุณก็พอจะเดาถูกว่านมนี้ต้องออกมาจากเลือดของแม่แน่นอน มิฉะนั้นจะเอามาจากไหนมากนัก ถ้าเป็นแพทย์ เป็นหมอ เรียนวิทยาศาสตร์อะไรมาก็คงจะบอกได้ว่า น้ำนมแปลงมาจากเลือดในอกของแม่ ในภาษาอริยวินัยจึงเรียกอย่างนี้

เติบโตขึ้นมาโดยเลือดในอกของแม่ เมื่อไม่ใช้คำว่าน้ำนม ก็ใช้ว่าเติบโตขึ้นมาโดยเลือดในอกของแม่ แล้วมันเป็นสัตว์ออกตัญญูอย่างไรกันได้ก็ไม่รู้ เป็นสัตว์เนอร์คุณกันได้อย่างไรก็ไม่รู้ นี่เดี่ยวจะเปรียบเทียบกันดู

ลูกที่ไม่รู้บุญคุณพ่อแม่ ต้องชดใช้ในภายหลัง

เมื่อแรก ๆ มันก็ไม่รู้ แต่ถ้ามันโตเป็นพ่อแม่มันขึ้นมาเอง มันอาจจะรู้ ได้ยวนี้มันไม่ยอมรับรอง แต่พอโตเป็นพ่อเป็นแม่ขึ้นมาเองก็จะรู้ว่า เลือดนั้นเองคือนมของแม่ นมของแม่มาจากเลือดของแม่ มันก็รู้ของมันเอง เมื่อมันยังไม่รู้ มันยังไม่ค่อยจะรัก ไม่ค่อยจะกตัญญู ไม่ค่อยจะบูชาคุณของพ่อแม่ ต้องปล่อยให้มันโตจนกว่ามันจะรู้ มันจึงจะสนใจเรื่องนี้

แม่เลี้ยงดูชีวิตเรามาด้วยเลือดของแม่ แต่ลูกมันกลับเนรคุณและอกตัญญูไปได้ บุญคุณของพ่อแม่ ลูกมันไม่ค่อยรู้จักและไม่ค่อยได้ใช้ จนกว่ามันจะโตเป็นพ่อเป็นแม่เสียเอง มันจึงค่อยรู้แล้วมันก็ไปใช้กันตอนนั้นแหละ นี่มันชอบกลนะ ไม่ได้ใช้กับพ่อแม่เวลานี้ แต่แล้วพอไปโตเป็นพ่อแม่มันขึ้นมาเอง มันต้องใช้ ต้องลำบากลำบากแทนพ่อแม่ที่มันไม่รู้คุณแก่ลูกหลานมันเองอีก มันใช้ข้ามช่วงกันไปเลยอย่างนี้ ไม่ไปไหนเสีย ถ้ามันไม่ได้ใช้บุญคุณ สมองพระคุณที่นี้ มันก็ต้องไปใช้ต่อเมื่อมันเป็นแม่ขึ้นมาเอง มันต้องไปยอมลำบากสายตัวจะขาดกับลูกกับหลานต่อไปข้างหน้า มันไม่ไปไหนเสีย

ควรสอนให้เด็กรู้บุญคุณของพ่อแม่ก่อนอื่นใด

เราอยากจะให้เด็ก ๆ รู้บุญคุณของพ่อแม่ แต่เขาก็ไม่ค่อยจะสนใจกัน ไม่ชี้แจงสั่งสอนเกลี้ยกล่อมชักจูงกันให้ลูกรู้จักบุญคุณของพ่อแม่ไปตั้งแต่เล็ก ๆ ถ้ามลูกเล็ก ๆ ว่าเกิดมาจากไหน เกิดมาจากโพรงไม้หรือเกิดเองได้? ใครรักเรามากที่สุด? ใครรักเราจน

ตายแทนเราได้? เลื้อมาจากไหน? กางเกงมาจากไหน? อะไรมาจากไหน? ออมสินไหนเบิกเงินได้เรื่อยโดยไม่ต้องฝาก? ไม่ต้องฝากแต่เบิกเงินได้เรื่อย นั่นคือออมสินไหน? ควรจะให้ลูกมันรู้เสียแต่เดี๋ยวนี้ แต่พ่อแม่ก็ไม่สนใจ ครูบาอาจารย์ก็ไม่สนใจ

เด็กอนุบาลเขาให้เรียนภาษาอังกฤษ ทั้งที่ไม่รู้ว่าพ่อแม่มีบุญคุณอย่างไร ยังไม่รู้ว่าพ่อแม่มีพระคุณอย่างไร จะขี่เรือบินไปเรียนภาษาอังกฤษเมืองนอกเมืองนา สมัยนี้มันบ้ากันถึงขนาดนี้ บทเรียนแรกที่สุดควรให้รู้ว่าพ่อแม่มีบุญคุณอย่างไร แม่มีบุญคุณอย่างไร แล้วจะเป็นรกรากฝังจิตใจให้เป็นมนุษย์ที่ดี รู้จักบุญคุณของพ่อแม่

พระคุณของพ่อแม่ตามพระบาลี

ถือเอาตามพระบาลีก็ตอบได้ว่าพ่อแม่คืออะไร ตอนนี้มาพูดกันตามพระบาลี จัดพ่อแม่ไว้ในลักษณะอย่างไร พ่อแม่เป็นบูรพาจารย์ เป็นครูคนแรกของโลก ซึ่งเรียกว่าบูรพาจารย์ เป็นพรหม พรหมชาติ มาตาบิดโร พ่อแม่เป็นพรหม อาหุเนยโย จปุตตานี เป็นพระอรหันต์ที่ทำให้เกิดบุญของโลก นี้จากพระบาลีพ่อแม่เป็นอาจารย์คนแรก คิดดูจะพรรณนากันบ้างก็ได้ ถ้าไม่เชื่อว่าพ่อแม่เป็นอาจารย์คนแรกอย่างไร และเป็นพระพรหมของลูกอย่างไร เป็นพระอรหันต์ของลูกในลักษณะอย่างไร

พ่อแม่เป็นครูคนแรกอย่างไร

พ่อแม่เป็นบูรพาจารย์ เป็นครูคนแรกของโลก ใครมองไม่เห็นบ้าง บรรดาที่นั่งอยู่ที่นี่ ใครมองไม่เห็นบ้างว่า พ่อแม่เป็นครู

คนแรกของลูก สอนสิ่งแรกคือสอนให้ดูตนม กินนม เป็นครูสอนทุกอย่างให้ทารกู้จักขึ้นมาตามลำดับ ตั้งแต่ดูตนมเป็น เป็นบูรพาจารย์คืออาจารย์คนแรก ก็แปลว่ามีบุญคุณเหนือกว่าอาจารย์ทั้งหลาย ครูที่โรงเรียนนี้ต่อภายหลัง มหาวิทยาลัยก็ครูที่หลังทั้งนั้น ครูที่แรกหรือจะตั้งแต่ในท้องมาก็ได้ ให้อุจจกทำอะไรบ้างตามประสาสัตว์ในท้อง นี่ก็เพราะการจัดการของพ่อแม่

แม่ให้ทั้งชีวิตและจิตวิญญาณ

เอาตมาขอเอาตัวเองเป็นตัวอย่าง ไม่ละอาย เพื่อให้ท่านทั้งหลายรู้ว่า เอาตมาที่มีความรู้มีความสามารถหรืออะไรเท่าที่มีอยู่ในเวลานี้ สิ่งเหล่านี้ได้มาจากไหน ขอบอกว่าได้มาจากแม่มากที่สุดเลย พูดอย่างนี้คล้ายกับว่าเนรคุณครูบาอาจารย์เหล่าอื่นไม่ได้เนรคุณหรือ จากครูบาอาจารย์เหล่าอื่นก็มี แต่ที่ได้รับมากและเป็นเนื้อเป็นตัว เป็นชีวิต เป็นดวงจิต เป็นวิญญาณอยู่ปัจจุบันนี้ได้รับมาจากแม่ยิ่งกว่าพ่อ จะเล่าให้ฟัง เพราะว่าเราอยู่ใกล้ชิดแม่ยิ่งกว่าพ่อ เกี่ยวข้องกับแม่ตลอดเวลา ไม่ค่อยได้เกี่ยวข้องกับพ่อโดยตรง พ่ออยู่วงนอก โดดเด่นอยู่วงนอก แม่นี้ใกล้ชิดสนิทสนมแนบเนื้อ แนบอยู่กับอกตลอดเวลา มันจึงมีส่วนที่ว่าจะสร้างอะไรทุกอย่างขึ้นในดวงจิต ในวิญญาณของลูก แล้วก็ทำอะไรให้ทุกอย่าง

มารดาของเอาตมาไม่มีลูกหญิงหัวปี ลูกหญิงไปอยู่ตอนท้ายหมด ลูกชายคนหัวปี ลูกชายจึงได้รับการสั่งสอนอย่างที่เขาสั่งสอนกับลูกหญิง ลูกชายต้องช่วยแม่ทำครัวเหมือนอย่างลูกหญิง

จะต้องช่วย ฉะนั้นจึงได้รับการถ่ายทอดอะไรมามากเหลือเกิน
จากมารดา

แม่สอนให้ประหยัดและพอดี

เช่นเรื่องประหยัด ใช้น้ำอย่างประหยัด ใช้ไฟอย่างประหยัด
ใช้อะไรอย่างประหยัด ได้รับการอบรมมาจากพ่อแม่ นิสัยนี้มันมี
ไม่หายไป ก็เป็นเหตุให้หลายคนในสมัยนี้เห็นว่า ไอ้หมอนี่ขี้เหนียว
แทนที่จะว่าประหยัด มันว่าอาตมาเป็นคนขี้เหนียว นิสัยประหยัด
แม่มักจะพูดว่า ถ้าไม่รู้จักใช้ไฟก็เป็นทาสไฟ ไม่รู้จักใช้
น้ำก็จะเป็นทาสน้ำ คือต้องหามามากเกินไป รวมกระทั่งว่า
ถ้าไม่รู้จักใช้เงินก็ต้องเป็นทาสเงิน ต้องหาเงินมากเกินจำเป็น
ไม่รู้จักใช้อะไรก็จะเป็นทาสของสิ่งนั้น พอเรามาปฏิบัติกัน
อย่างนี้อยู่เดี๋ยวนี้ คนบางคนเห็นเข้าก็ว่า ไอ้ขี้เหนียว ขี้ติด มันมี
ปฏิกริยาตรงกันข้ามเสียอย่างนี้

ทำอะไรต้องพอดี ทำอะไรต้องพอดี แม้แต่ขูดมะพร้าวต้อง
ใช้แรงที่พอดี มะพร้าวที่ขูดออกมาจึงจะเป็นมะพร้าวที่สำเร็จ
ประโยชน์ เด็กชายธรรมทาสขูดมะพร้าวเป็นที่พอใจของแม่กว่า
เด็กชายพุทธทาส เด็กชายพุทธทาสขูดออกหยาบ ๆ ขูดเต็มแรง
ก็ออกมาหยาบ แล้วแม่ก็บอกว่า มันปั้นก็ไม่สบายมือ และน้ำกะทิ
ก็ไม่ออกมา มันอยู่ในชั้นมะพร้าวที่ใหญ่มันไม่ออกมา ได้น้ำกะทิ
น้อยไป เด็กชายธรรมทาสเขาขูดละเอียดนึ่ม ปั้นก็นึ่ม แล้วน้ำกะทิ
ก็ออกมาหมดอย่างนี้เป็นต้น นี่ก็เรียกว่าทำอะไรอย่าสักว่ามีแรง
แล้วทำเต็มแรงนี้จะถูกเสมอไป มันต้องพอดี เช่นขูดมะพร้าวก็ขูด

พอดี ละเอียดที่สุด น้ำกะทิก็กไม่เหลือในกามมะพร้าว แต่ลองชูด
เต็มแรงซี มันออกมาชิ้นใหญ่ ๆ หนา ๆ โนนันมีน้ำกะทิก็กเหลืออยู่
ไม่ออกมา บางทีต้องใช้ให้เอาไปตำอีกทีหนึ่ง สมน้ำหน้าที่ทำ
อย่างนั้น เอาไปตำให้ละเอียดอีกทีหนึ่ง จึงจะคั้นกะทิก็กออกมา
นี้แม่สอนอย่างไร แม่สอนว่าชูดมะพร้าวต้องชูดชนิดที่มีเหตุผล
ชูดตามเรื่องตามแรงมันไม่ได้

เป็นสิ่งเหลือที่จะกล่าวว่าแม่ถ่ายทอดอะไรให้บ้าง เรื่องการ
ประหยัดเป็นที่หนึ่ง ประหยัดไปเสียทุกอย่าง ระหว่างที่เอาหม้อ
ข้าวไปเช็ดน้ำ โฟมันอยู่เปล่า ๆ โฟอยู่เปล่า ๆ นี่ถือว่าเสียหาย
ต้องทำอะไรอย่างหนึ่ง ต้องอุ่นแกงอะไรอย่างหนึ่ง พอดีกว่า
จะเช็ดหม้อข้าวเสร็จมาวาง พอดี ไม่เสีย ถ้าไม่ทำอย่างนี้ก็ว่าโง่ แล้ว
ก็ถูกคว่ำไม่ประหยัด ไม่ทำให้ดีที่สุดอย่างนี้ นิสัยนี้จึงติดมาใน
การที่จะใช้อะไร ติดต่อเป็นประโยชน์กันไม่ขาดตอน เป็นนิสัย
หลายสิบปีมาแล้วที่แม่ใส่มาให้ และยังอยู่จนเดี๋ยวนี้ คิดดูมันหลาย
สิบปี ความคิดและการกระทำชนิดนี้ได้รับการถ่ายทอดมาหลาย
สิบปีแล้ว อยู่จนทุกวันนี้ อีกไม่กี่ปีก็จะตายเองอยู่แล้ว มันถ่ายทอด
มาไกลถึงเพียงนี้ ขอให้คิดดู

แม่สอนให้ละเอียดรอบคอบ

นิสัยรอบคอบละเอียดลออนี้ อาตมาได้มาจากแม่จนเหลือ
ที่จะกล่าว ขอยกตัวอย่าง แม่กำชับว่าพาน้องไปโรงเรียน หรือ
เป็นเพื่อนน้องไปโรงเรียน ให้เดินเฉียงด้านซ้ายทางด้านหลังแห่ง
เดียวเท่านั้นแหละ อย่างเดียวเท่านั้น มันมี ๘ มุม ๘ แฉก ตรง

หน้า ซ้าย ขวา และระหว่างช่องนั้น ๆ เป็น ๘ แฉก แฉกที่จะเดินมีแฉกเดียวคือซ้ายมือเฉียงไปทางหลัง ที่นักวิทยาศาสตร์เขาบอกว่า แสงสว่างอ่านหนังสือดีที่สุดต้องมาจากหูซ้าย คือมุมนี้แหละ อีก ๗ มุมใช้ไม่ได้ ถ้าเดินตามหลังน้อง ก็ไม่เห็นข้างหน้าน้อง จะเดินข้างซ้ายก็ช่วยไม่ถนัด ข้างขวาก็ไม่ถนัด ถ้าเดินข้างหน้าก็ช่วยไม่ได้ ถ้าเดินเฉียงมาจากขวามืออย่างนี้มันไกลมือซ้ายช่วยไม่ถนัด ถ้าเดินตรงด้านที่แม่บอก มือขวามันช่วยถนัด ให้พร้อมอยู่เสมอที่จะเห็นทันที เห็นทั่วถึงและมือขวาช่วยถนัด แม่ของเราไม่เคยเรียนวิทยาศาสตร์ แต่รู้ว่าเดินตรงนี้จุดนี้ดีที่สุด ถูกต้องที่สุดและกำชับ แล้วก็เห็นคนโง่ ๆ ไม่ทำอย่างนี้ ขอให้คิดดู แม่ไม่เคยเรียนวิทยาศาสตร์กับเขา แต่รู้ว่าจุดไหนดีที่สุดที่จะเดินควบคุมความปลอดภัยให้แก่ น้อง ฉะนั้นจึงช่วยจิตคิดนึกศึกษาจุดที่ดีที่สุด จุดที่ทำอะไรดีที่สุด

ดังนั้นถ้าอาตมาได้ทำอะไรดีที่สุด เป็นประโยชน์แก่ท่านทั้งหลายบ้างแล้ว ก็ขอให้นึกว่า นี่ถ่ายทอดมาจากแม่ ขอให้ขอบบุญขอบคุณไปถึงแม่ที่ได้ช่วยสร้างมาให้เป็นคนทีสุขุมรอบคอบ ทำอะไรถึงจุดดีที่สุด จะเดินตามคนป่วย เดินคุ้มครองคนป่วยก็เหมือนกัน เหมือนกับคุ้มครองน้องไปโรงเรียน จุดสำคัญที่สุดมีอยู่จุดเดียวใน ๘ จดรอบตัว ใครมีหน้าที่อย่างนี้ก็ขอให้คิดนึกกันไว้บ้าง คงจะฉลาดขึ้นกว่าก่อน

แม่สอนให้ช่วยตัวเอง

นอกจากนี้แม่ก็ให้ช่วยตัวเอง อบรมนิสัยช่วยตัวเองนี้มาก

ที่สุด แม่ไม่ให้อะไรง่าย ๆ แม้ว่า แม่ไม่มีหน้าที่จะซื้อรถจักรยาน ต้องทำเอง ต้องเย็บผ้าด้วยจักรเย็บผ้า แล้วคิดค่าแรงไว้ให้ หลายเดือนเข้าก็พอที่จะซื้อรถจักรยานได้ แม่ไม่ยอมให้ซื้อถ้าไม่ทำงาน แบบช่วยตัวเอง รถจักรยานสมัยนั้นถ้าชั้นดีราคา ๙๐ บาท ร้านฮกจ้วน นายบุญช่วยที่มาตายที่นี่ ที่สร้างตึกฮกจ้วนไว้ เขาขายจักรยานยี่ห้อนี้ อาตมาไปซื้อเขา ๙๐ บาท ชั้นดี ถ้าชั้นดีเลิศ ๑๕๐ บาท ซื้อไม่ไหว เราพยายามมีหลักเกณฑ์ที่เรียกว่าช่วยตัวเอง สิ่งที่ไม่ควรจะรบกวนพ่อแม่ก็ไม่ต้อง แล้วก็ทำอย่างนี้เรื่อย ๆ มาถึงแม้จะเปลี่ยนรถจักรยานเป็นคันที่ดีที่แพงขึ้นไป ก็ทำงานเองทั้งนั้น

เมื่อเป็นลูกเด็ก ๆ ใช้เงินก็ประหยัด เมื่อเป็นเด็กนักเรียน ชั้นประถม อาหารกลางวันมีหนึ่งแม่ให้สตางค์เดียว สตางค์เดียวคิดดู ไปที่ร้านขายขนมจีน ซื้อขนมจีน ๑ สตางค์ แล้วก็เก็บผักบุงในคูมากำมือใหญ่ ๆ มาบิดใส่ลงไปกินกับขนมจีน ๑ สตางค์ ก็อยู่ได้ อยู่ได้จนเรียนหนังสือชั้นประถมจบ นี่อาตมาสร้างตัวเองมาโดยการอบรมของแม่โดยเฉพาะ ไม่เกี่ยวกับพ่อ ในลักษณะอย่างนี้ มีอาหารกลางวัน ๑ สตางค์ทุกวัน ๆ ถ้าวันที่บ้านมีอะไรให้แล้วก็ไม่ต้อง ถ้าไม่มีก็ ๑ สตางค์เป็นอย่างมาก แม่โดยเฉพาะได้สร้างนิสัยเข้มแข็งอดทนให้อย่างไร แล้วก็ไม่ได้ตาย อยู่มาจนเดี๋ยวนี้ ก็อยากให้ทุกคนมีหลักเกณฑ์อย่างนี้ อยู่ได้อย่างถูกต้องที่สุด และได้ผลดีที่สุด แล้วก็ไม่ได้ตาย และก็ไม่ต้องแพง นี่พอแล้วกรรมังที่จะเล่าว่าแม่เป็นบูรพาจารย์อย่างไร แม่เป็นครูคนแรกให้อาตมา

อย่างไร

แม่ให้ปฏิภาณโหวหาร

นอกจากนี้ แม่ยังมีปฏิภาณโหวหารที่จะโต้แย้งกับพ่อ จนพ่อไม่ตี อย่างนี้ก็มิ แม่ช่วยให้ข้อแก้ตัวให้จนพ่อไม่ต้องตี อย่างนี้ก็มิ นี่แม่มีบุญคุณอย่างนี้ เป็นอาจารย์คนแรกของโลก

สรุปความสั้น ๆ ก็ต้องพูดว่า เต็มวันนี้อาตมาเป็นเนื้อเป็นตัวทำอะไรได้อย่างนี้ ขออวดหน่อยว่าเกินกว่าบางคน ก็เพราะแม่ทั้งนั้น เพราะแม่ได้สั่งสอนอบรมมาอย่างนี้ ฉะนั้นใครได้รับประโยชน์อะไรจากอาตมาบ้าง ก็ขอให้ขอบคุณไปถึงแม่ด้วย เพราะแม่ได้สร้างชีวิตนี้มาในลักษณะอย่างนี้ ในบทว่าปุพฺพพหฺวาจรียา แม่เป็นครูคนแรกในโลก แล้วก็บัณฑิตขึ้นมาในลักษณะอย่างนี้ จะเรียกว่าอย่างไร เมื่อเห็นอยู่อย่างนี้แล้ว จะเนรคุณพ่อแม่ได้อย่างไร

อาตมามีความเสียใจอยู่อย่างหนึ่ง เสียใจอยู่อย่างยิ่งว่า สมัยเมื่อแม่ยังมีชีวิตอยู่ อาตมาก็ไม่มีความรู้อะไร แม้จะบวชแล้วก็มีความรู้ธรรมะโง่ ๆ เก่า ๆ ฐ ๆ ปลา ๆ อย่างนั้นแหละ ถ้ามีความรู้อย่างเต็มนึกก็จะช่วยแม่ได้มาก ให้พอใจ รู้ธรรมะอย่างยิ่ง แต่แม่ซึ่งตายไปเสียก่อน ก่อนที่อาตมาจะมีความรู้พอจะสอนธรรมะเล็ก ๆ ให้ได้ นี่เป็นเรื่องที่นึกแล้วก็ว่าเหวออยู่ไม่หาย

เรื่องพ่อแม่ไม่ใช่เรื่องเล็ก จิตวิญญานของลูกทั้งหมดสร้างมาจากพ่อแม่ และโดยเฉพาะก็คือแม่นั่นเอง แล้วพ่อแม่ของใครก็ลองไปคิดดู นี่อาตมาพูดของตัวเองให้ฟัง ไม่ใช่อวดดินะ ไม่ใช่อยากจะอวดดีบอวดดี แต่ว่าความจริงมันเป็นอย่างนี้ มันรับรอง

กับพระพุทธรูปชาติที่ว่า บิดามารดาเป็นอาจารย์คนแรก แล้วก็ได้เป็นอาจารย์จริง ๆ เพราะมีโอกาสใส่อะไรลงไปในชีวิตจิตใจ ในวิญญานมากกว่าคนอื่น จึงถ่ายทอดออกมาในลักษณะอย่างนี้ มีรายละเอียดอีกมากเล่าไม่ไหวหรอก เท่านี้ก็พอแล้วว่า แม่ นั่นคือครูคนแรก อาจารย์คนแรก ช่วยกันระวังให้ดี ๆ เคารพให้ดี ๆ

จงตอบแทนพระคุณพ่อแม่ตั้งแต่เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ การได้ตอบแทนพระคุณของพ่อแม่ นั่นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ถ้าใครมีโอกาสได้ตอบแทนเพียงพอ ถูกต้องเสียตั้งแต่แม่ยังไม่ตายนี้วิเศษ อาตมายังคงคาราคาซัง ไม่ได้ให้ความรู้ที่สูงสุด ที่พอใจให้แก่แม่ เพราะว่าแม่ซึ่งตายเสียก่อน แต่แม่ก็สนใจธรรมะเหลือประมาณ แม่แรกบวชแรกเรียน นกธรรมอย่างไ้ ๆ ก็อุทิศส่าห์เขียนส่งไปให้แม่ หรือพูดให้แม่ฟังอยู่เสมอ เขียนใส่สมุดเล็ก ๆ ส่งไปให้แม่เสมอ แต่เป็นความรู้ธรรมะเด็ก ๆ ทั้งนั้น เดียวนี้รู้ธรรมะชั้นผู้ใหญ่แต่แม่ตายเสียแล้ว ไม่รู้จะทำอย่างไร

ทีนี้ก็มาพูดกันถึงเรื่องของความกตัญญู ความกตัญญูอยู่ที่ไหน การที่จะตอบแทนพระคุณของพ่อแม่ นั้นจะทำกันอย่างไร ลูกสัตว์เดรัจฉานไม่มีโอกาสที่จะตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ นี้ใคร ๆ ก็เห็น เพราะว่าพอโตแล้วก็แยกกัน ไม่ได้มีโอกาสตอบแทนคุณพ่อแม่ ลูกคนลูกมนุษย์เท่านั้นที่จะมีโอกาสตอบแทนคุณพ่อแม่ แต่แล้วก็บกพร่องเสียโดยมาก มันไม่ทำเสียก็มี เลวร้ายถึงที่สุด จนมันฆ่าพ่อฆ่าแม่ก็เคยมี ทั้งที่ลูกคนมีโอกาสตอบแทนพ่อแม่

อย่าทำให้พ่อแม่ น้ำตาตก

ลูกหมาไม่มีโอกาสตอบแทนคุณพ่อแม่ แต่ลูกหมาไม่เคยทำให้พ่อแม่ น้ำตาตก ลูกคนที่มีโอกาสตอบแทนคุณพ่อแม่กลับทำให้พ่อแม่ น้ำตาตก มากกว่าลูกหมาซึ่งไม่เคยทำ คิดดูให้ดี ๆ ใครเคยทำให้พ่อแม่ น้ำตาตกจะต้องนึกถึงเรื่องนี้แล้ว ลูกหมาไม่เคยกัดแม่ แต่ลูกคนเคยกัดแม่ เคยทำให้แม่ น้ำตาตก เรื่องน้ำตาตกนี้มีสิ่งที่จะต้องนึกกันมากทีเดียว

คนโบราณพูดว่า ถ้าลูกได้ทำให้พ่อแม่ น้ำตาตก ลูกเองจะต้องไปตกนรกชั้นนอเวจี มันจะกลัวหรือไม่กลัวก็ไม่รู้ แล้วกลับมาอยู่ฝ่ายแม่ พระคุณของแม่ แม่ไม่กล้าปล่อยให้น้ำตาตก แม้ลูกจะทำแค้นแม่อย่างเจ็บปวดรวดร้าวอย่างไร แม่ไม่กล้าปล่อยให้น้ำตาตก เพราะกลัวลูกจะไปตกในนอเวจี ดูพระคุณของแม่ซิ แม่ไม่กล้าปล่อยให้น้ำตาตกออกมา กลัวลูกจะไปตกนอเวจี แม่รักลูกเท่าไร

ขอให้สนใจไว้บ้างเถิดว่า ทำให้แม่ น้ำตาตกนั้น ลูกไปตกนรกนอเวจี แต่มีข้อยกเว้นว่า ต้องทำให้แม่ น้ำตาตกเพราะเห็นแก่กิเลสของมัน เห็นแก่ตัวของมันที่ทำให้พ่อแม่ น้ำตาตก ข้อนี้นอกจากเว้นบุคคลบางประเภท ที่แม่จะทำให้พ่อแม่ น้ำตาตกก็ด้วยเจตนาอย่างอื่น คือเจตนาจะโปรดพ่อแม่ เจ้าชายสิทธัตถะออกบวชในบาลีมีขัตตาว่า เมื่อบิดามารดาน้ำตานองหน้าอยู่ เราได้ออกบวชอย่างนั้น ๆ เลย นี่พระพุทธเจ้าตรัสเองว่า พ่อแม่ น้ำตาตกเมื่อเราออกบวช แต่ว่าการออกบวชของเจ้าชายสิทธัตถะ เพื่อจะโปรดพ่อแม่ เพราะไม่มีทางอื่น และจะโปรดสัตว์ทั้งจักรวาล

ฉะนั้นการทำให้พ่อแม่ น้ำตาตกมี ๒ ความหมาย ความหมาย
ที่แรกเพื่อกิเลสของตนเอง เพื่อตัวกู ของกูของตนเอง อย่างนั้นมัน
ทำพ่อแม่ น้ำตาตก มันก็ไปตกอเวจี แต่ว่าถ้าทำให้พ่อแม่ น้ำตาตก
ก็จริง แต่เพื่อประโยชน์แก่พ่อแม่และสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง นี่ยกเว้น
ไม่อยู่ในข้อนี้ นี่เป็นเรื่องที่ควรกระทำให้มันถูกต้องกับเรื่อง ขอให้
เยาวชนทั้งหลาย วัยรุ่นวัยสาวทั้งหลายนึกถึงข้อนี้กันให้มาก
ขอย้ำได้ทำให้พ่อแม่ น้ำตาตกเลย การเล่าเรียนของคุณก็ตี
การงานของคุณก็ตี อะไรก็ดี อย่าให้พ่อแม่ต้องน้ำตาตกเลย จะ
หาพ่อแม่ที่ตีจนว่ากลั้นน้ำตาตนเองนั้นมันจะหาไม่ได้ ถ้าน้ำตา
พ่อแม่แห้งตกรไป คุณก็ต้องตกอเวจี อย่าให้พ่อแม่ต้องน้ำตาตกด้วย
ประการใด ๆ

เดี๋ยวนี้ใครกำลังทำให้พ่อแม่ น้ำตาตกก็คน รีบเอาไปคิดไป
นึกเสียเร็ว ๆ เป็นนักเรียนก็ดี เป็นวัยรุ่นหนุ่มสาวอะไรก็ดี กำลัง
ทำให้พ่อแม่ น้ำตาตกอยู่บ้างก็คน เอาไปนึกกันเสียใหม่ให้ดี รีบ
เลิกกันเสียโดยเร็ว รู้จักคุณของพ่อแม่ ใครมีลูกอ่อนก็รดน้ำนม
ให้มันกินเสียบ้าง มันจะได้รู้คุณน้ำนมของแม่ เตือนมันว่า อย่า
ได้ลืมพ่อแม่

การศึกษาต้องสอนให้รู้พระคุณพ่อแม่

การศึกษาในโลกตั้งแต่อนุบาลถึงปริญญา มันไม่ได้สอน
เรื่องคุณของพ่อแม่ มันไปเรียนเมืองนอกเมืองนา จบปริญญายาว
เป็นทางก็ 모르คุณของพ่อแม่ เพราะมันไม่เคยเรียนไม่เคยสอนกัน
ขอให้สนใจกันว่า สิ่งแรกที่เราจะต้องรับรู้ก่อนสิ่งใด ก็คือพระคุณ

ของพ่อแม่ นี่ก็จะต้องกตัญญูกันอย่างน้อย อย่าลืมว่านมที่เคยกินนั้นคือเลือดในอกแม่ ถ้านึกอยู่อย่างนี้ก็คงจะไม่กล้าเนอร์คุณพ่อแม่ ทำให้พ่อแม่ต้องน้ำตาตก แล้วตัวเองไปตกลอเวจินั้นยังน้อยไป มันควรจะได้รับให้มากกว่านั้นอีกมาก เพียงแต่ไปตกลอเวจียังน้อยไป ขอให้ใคร่ครวญดูให้ดี ๆ พระคุณของแม่ลึกซึ้งกว่ามหาสมุทร สูงสุดกว่าท้องฟ้า คุณไม่มีปัญญาที่จะวัดเพราะมันมากเกินไป แต่ขอให้ถือเป็นที่แน่นอนว่าพระคุณของพ่อแม่เป็นอย่างนั้น

อาตมาจึงเชื่อว่าสมัยที่มนุษย์ยังถ้อยยังไหว้ศิวลึงค์และอุมาโยนิ มันต้องมีศีลธรรมดีกว่าคนสมัยนี้มาก ซึ่งไม่ยอมไหว้ศิวลึงค์หรืออะไรไปแล้ว แต่ได้ยินว่าโบสถ์บางแห่งในอินเดียและลังกาไม่ได้เอาออกจากโบสถ์พุทธก็มี เพราะถือว่าเป็นศาสนาธรรมชาติ ไม่ใช่มันโง่โง่หรืออวัยวะเพศ มันเป็นสัญลักษณ์ของบิดามารดาที่มนุษย์ที่มีสติปัญญาผิดชอบชั่วดีจะต้องยอมรับอยู่เสมอ ฉะนั้นเอาจิตใจโดยพื้นฐานนี้เป็นหลักว่า เราจะไม่ลืมพระคุณของแม่ จะตอบแทนให้สมกัน ที่มีชีวิตอยู่เดี๋ยวนี้ก็ต้องตอบแทนกันเดี๋ยวนี้ อย่าผิดไปต่อตายแล้วค่อยทำบุญอุทิศให้ อย่างนั้นมันเอาเปรียบมากนัก ไ้ลูกเอาเปรียบ มีชีวิตที่นี้เดี๋ยวนี้ ทดแทนคุณเถิด อย่าผิดว่าต่อตายจะทำบุญไปให้ มันจะเป็นข้อแก้ตัวเสียมากกว่า

บุตรที่ดีจะทำให้โลกนี้มีแต่สันติภาพ

ที่นี้ก็จะต้องนึกในแง่ที่ว่า แม่สร้างโลก ถ้าบุตรทุกคนในโลกปัจจุบันนี้เป็นบุตรที่ดีของบิดามารดา โลกนี้จะมีแต่สันติภาพ สันติสุข เหลือประมาณ เดี่ยวนี้มันมีบุตรเป็นอันมากที่เป็นบุตรที่เลวของ

บิดามารดา มันทำสิ่งที่เสื่อมเสียชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล เป็นคนเลว ไม่เคารพเกียรติของบิดามารดา ไม่สงวนไม่รักษา เป็นอันธพาล ถ้ามันนึกถึงบุญคุณของบิดามารดาแล้ว มันเป็นอันธพาลไม่ได้หรอก เป็นอันธพาลไม่ได้ ถ้าทุกคนเป็นบุตรที่ดีของบิดามารดาแล้ว ไม่มีอันธพาลในบ้านในเมืองในโลกนี้

เราจะต้องนึกถึงข้อที่ว่า มีความกตัญญูรู้คุณบรรพบุรุษ จะทำอะไรสักหน่อยก็นึกถึงบิดามารดาที่ตายไปแล้ว ถามว่านี่พ่อแม่จะยินดีให้ทำไหม ก็ตอบได้เองว่า ไม่ยินดีให้ทำ หรือยินดีให้ทำ ตอบได้ด้วยตนเอง แล้วก็ทำแต่ชนิดที่รู้สึกว่าเป็นบิดามารดาจะยินดีอนุโมทนาและอนุญาตให้ทำ แล้วก็ทำเถิด มันก็เป็นลูกที่ดี ไม่สร้างกรรมเลวร้ายอาชญากรรมใด ๆ เอากระดูกของพ่อแม่เป็นก้อนเป็นรูปเครื่องรางแล้วมาใส่ไว้ในมวยผมของลูกผู้หญิง ดึกว่าเอาปลัดขิกไปใส่ไว้ในมวยผม แล้วก็ไปประกวดนางงาม เอากระดูกของพ่อแม่มาใส่ไว้ในมวยผม ดึกว่าเอาปลัดขิกมาใส่ไว้ในมวยผม แล้วก็ไปเที่ยวหาโชคลาภอะไรที่ดี ถ้าว่ามันรู้จักพระคุณของแม่คงจะทำอย่างนี้ เอากระดูกของแม่มาบดปั้นเป็นรูปพระเครื่องแขวนคอจะดีกว่าอย่างอื่น เพราะจะช่วยให้กตัญญูให้กตเวทิตั้งที่สุด ฉะนั้นใครจะทำให้พ่อแม่หน้าตาตก หรือกำลังทำอยู่ หรือว่าทำต่อไปข้างหน้า ให้หยุดเถิด หยุดเถิด อย่าทำให้พ่อแม่หน้าตาตก แม้แต่สักนิดเดียว สักอณูเดียวก็อย่าเลย

รักของแม่ไม่มีเห็นแก่ตัว

ผู้ที่รักลูกถึงที่สุด ไม่มีความเห็นแก่ตัวแม้แต่หนึ่งนิดเดียว

นั่นคือแม่ ผัวเมียกันแท้ ๆ มันยังเห็นแก่ตัว มันยังต่อสู้เป็นศัตรูกัน
ความเห็นแก่ตัวระหว่างผัวกับเมียก็มี แต่ความเห็นแก่ตัวระหว่าง
แม่กับลูกนี่มันหาไม่ได้ หาทำยาหยอดตาาก็ไม่ได้ ฉะนั้นขอให้เห็น
พระคุณแม่ว่า แม่ไม่มีความเห็นแก่ตัวต่อลูกเลย

ความรักแม่ทำให้เกิดโลกพระศรีอารีย์และความกตัญญู

ถ้าเรามองเห็นพระคุณของแม่โดยชัดเจนอย่างนี้แล้ว มันก็
ไม่มีทางที่จะทำอะไรให้เสื่อมเสียแก่วงศ์ตระกูล หรือให้เกิดความ
รู้สึกว่ามันไม่ชอบให้เราทำ ถ้าลูกทุกคนจะถือเป็นหลักเกณฑ์
อะไรที่รู้สึกว่ามันไม่ชอบ แล้วก็จะหยุดไม่ทำ ก็สร้างโลกพระศรี-
อารีย์เมตไตรยขึ้นมาได้ทันที ไม่ทำอะไรที่เป็นการเสียหาย เบียด
เบียนตนเอง เบียดเบียนผู้อื่น เบียดเบียนทุกฝ่าย

แล้วจะมีจิตใจกว้าง เพราะความกตัญญู กตัญญูต่อพ่อแม่
เป็นต้นท่อนก่อน เรามีความกตัญญูต่อพ่อแม่เป็นต้นท่อนก่อน แล้ว
ก็จะกตัญญูต่อคนนอกออกไปได้ เพื่อนฝูงมิตรสหายเจ้านายอะไร
ต่ออะไร กตัญญูไปถึงในสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจ ถนนหนทาง ห้วย
หนองคลองบึง ไม่มีจิตใจก็กตัญญูต่อมัน ใช้ให้เป็นประโยชน์
ได้ ช่วยกันรักษา ช่วยกันสร้างสรรค์ จะเป็นคนกตัญญูที่กว้าง
ขวางขนาดนี้ ถ้าว่าเรามีความกตัญญูต่อจุดตั้งต้นสูงสุด จุดตั้ง
ต้นสูงสุดคือบิดามารดา เป็นจุดตั้งต้นที่จะต้องมีกตัญญู และ
กตัญญูให้ได้ ก็จะมีแผ่ความกตัญญูกว้างออกไป เป็นกตัญญูที่
ไม่มีขอบเขตเป็นแน่นอน

แม่ที่แท้จริงคือพระธรรม

ที่นี้พูดเรื่องเห็นด้วยตาธรรมดากันมานานักแล้ว จะพูดถึงเรื่องที่ต้องเห็นด้วยจิตใจกันบ้าง แม่เป็นแม่ของลูกโดยทางร่างกายที่เห็นได้ด้วยตา แต่ยังมีแม่ที่ไม่ได้เป็นทางร่างกาย เป็นทางจิตทางวิญญาณนั้นก็มียุอีกแม่หนึ่ง ข้อนี้ก็เคยพูดกันหลายครั้งแล้ว ถ้าคุณไม่ลืม อาตมาเองก็ยังไม่ลืม เคยพูดหลายครั้งแล้วว่า พระพุทธเจ้าเป็นพ่อ พระธรรมเป็นแม่ พระสงฆ์เป็นพี่ พูดก็ครั้งแล้วลองนึกดู ยังมีแม่อีกชนิดหนึ่ง พระพุทธเจ้าเป็นพ่อ พระธรรมเป็นแม่ พระสงฆ์เป็นพี่ ๆ น้อง ๆ หมายถึงผู้ปฏิบัติธรรมะถึงที่สุด ได้รับประโยชน์ทางธรรมะแล้ว มันจะเกิดอาการที่เรียกว่าพระพุทธเป็นพ่อ พระธรรมเป็นแม่ พระสงฆ์เป็นพี่ นี่ก็เหมือนกัน

อย่าลืมแม่คนนี้ แม่สูงสุด พระธรรมเป็นแม่ที่ทำให้เกิดสิ่งทั้งปวง แม้แต่พระพุทธเจ้า พระธรรมก็ให้เกิดออกมา พระธรรมให้เกิดขึ้นเรียกว่าทางวิญญาณมียูอย่างนี้ แต่มันก็มีที่หลังวัตถุ เกิดทางวัตถุกันก่อน แล้วจึงค่อยมีพระพุทธเป็นพ่อ พระธรรมเป็นแม่ พระสงฆ์เป็นพี่ที่หลัง

หวังว่าท่านทั้งหลายจะมีจิตใจกว้างขวาง นึกถึงพ่อแม่ที่ไม่ใช่ร่างกาย ไม่มีตัวตน เป็นสิ่งที่สร้างสิ่งทั้งปวง พระธรรมคือธรรมชาติ เกี่ยวกับธรรมชาติ เป็นตัวธรรมชาติโดยตรงก็มี เป็นตัวกฎของธรรมชาติโดยตรงก็มี เป็นตัวหน้าที่ที่ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติก็มี เป็นผลที่ออกมาจากหน้าที่เหล่านั้นก็มี ทั้ง ๔

ความหมายนี้เรียกสั้น ๆ ว่าธรรมะหรือพระธรรม

อันนี้ที่เป็นมารดาของสิ่งทั้งหลายคือกฎของธรรมชาติ กฎของธรรมชาติเป็นต้นเหตุ เป็นตัวบันดาลให้เกิดสิ่งทั้งหลาย ให้เกิดดับ เกิดดับโดยกฎของธรรมชาติ นี่ก็ควรจะรู้ไว้ว่า เป็นสิ่งที่เราต้องรับรู้ ถ้าเราไม่รับรู้ เราจะวินาศเอง ถ้าเราไม่รับรู้สิ่งที่มีบุญคุณ หรือว่ามีความเกี่ยวข้องอยู่ตลอดเวลา เราจะต้องรับรู้กฎของธรรมชาติแท้ ๆ แม้จะไม่มีจิตไม่มีวิญญาณอย่างคน มันก็มุ่งหมายให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง สร้างสรรค์มาอย่างที่จะทำอะไรได้ดี

ธรรมะให้ชีวิตมา ต้องรู้จักใช้

ให้ดูที่เนื้อที่ตัวที่ชีวิตจิตใจของเรา ธรรมชาติสร้างมาอย่างดีที่สุดเพียงพอเหมาะสมที่สุดที่จะบรรลุมรรค ผล นิพพาน ธรรมชาติสร้างชีวิตร่างกายมาเหมาะสมที่สุดที่จะบรรลุมรรคผลนิพพาน แต่คนโง่เอาไปถลุงเล่นอย่างอื่นเสียหมด แล้วก็ไปกองกันอยู่ในนรก มันไม่ได้ไปมรรค ผล นิพพาน ทั้งที่ธรรมชาติสร้างมาให้ดี ให้เหมาะสมสำหรับจะไปบรรลุมรรค ผล นิพพาน หรือว่าอย่างน้อยก็ไปรวมอยู่ที่สวรรค์ แต่สวรรค์ไม่ใช่สิ่งสูงสุด สวรรค์เป็นเรื่องยุ่ง ยุ่งแบบสวยงาม ดึกว่าโลกมนุษย์ที่มันยุ่งอย่างแบบรุงรัง สูงไปจากสวรรค์เกิด ก็จะเป็นเรื่องของมรรค ผล นิพพาน

เรามีร่างกายชีวิตจิตใจเหมาะสมเพียงพอที่จะทำให้บรรลุมรรค ผล นิพพาน แต่กิเลสมันครอบงำ อวิชามันครอบงำ เอาไปใช้อย่างตรงกันข้ามเสียหมด เกิดมาสูญเปล่าเสียชาติเกิด ที่เกิด

มาแล้วไม่ได้รับสิ่งนี้ ทั้งที่ธรรมชาติสร้างมาให้เหมาะแล้ว สำหรับ
จะได้รับสิ่งนี้ แล้วจะไปโทษใครเล่า มันไม่กตัญญูต่อผู้สร้างมา
คือธรรมชาติ ที่สร้างมาอย่างดี เราเอามาใช้อย่างเลว นี่คือการ
ไม่กตัญญูต่อผู้สร้าง นี่คือการผิด ซึ่งเป็นแม่ชนิดหนึ่ง เป็นแม่
ทางจิตทางวิญญาณ ขอให้รับรู้ได้ด้วย

ประพุดิตนให้ถูกต้อง จึงไม่เสียที่ที่มีแม่

ไหน ๆ วันนี้เป็นวันแม่ พูดกันถึงเรื่องแม่แล้วก็พูดให้หมด ทั้ง
แม่ทางร่างกายคือทางวัตถุ ทั้งแม่ทางฝ่ายจิตฝ่ายวิญญาณ มอง
ดูให้ครบถ้วนทั้ง ๒ แม่ แล้วก็ประพุดิตนให้ถูกต้องตามที่ควร
จะประพุดิต ให้ได้รับประโยชน์สูงสุดแก่ทุกฝ่าย ก็จะไม่เสียที่ที่ได้
เกิดมาเป็นมนุษย์ ได้พบพระพุทธศาสนา ได้มีแม่ที่เกิดมาทั้งฝ่าย
ร่างกาย ทั้งฝ่ายจิตฝ่ายวิญญาณ ขอให้แม่ได้เป็นแม่ตามความ
หมายที่สูงที่สุด มีพระพุทธเป็นพ่อ มีพระธรรมเป็นแม่ มีพระสงฆ์
เป็นที่ นันแหละจบเรื่อง จบเรื่องของพ่อแม่ ของวันแม่ คิดว่าควร
จะพอกันทีแล้ว

วันนี้เอาเรื่องของแม่มาพูดแทรกเรื่องของการเลิกอายุ ก็ขอ
ให้ได้สนใจกำหนดจดจำไว้ใช้ให้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุดเท่าที่
จะมากได้ อย่าลืมประโยคที่ร้ายกาจที่สุด *ลูกหมาไม่เคยเลี้ยง
แม่ แต่ก็ไม่เคยทำให้แม่น้ำตาตก* ช่วยจำไว้ดี ๆ เราจะต้อง
เป็นบุตรมนุษย์ เป็นบุตรมนุษย์ ถ้าเป็นเพียงบุตรคนยังไม่แน่หรอก
เป็นลูกคนยังไม่แน่ เป็นลูกมนุษย์จึงจะแน่ เพราะลูกคนมันโง่
มันเลวกว่าลูกหมาก็ได้ แต่ถ้าเป็นลูกมนุษย์แล้ว ไม่มีทางจะเลว

กว่าลูกหมาหอก ขอให้สนใจไว้เถิด

เรื่องวันแม่ เรื่องพระคุณของแม่ หรือจะต้องรับรู้เกี่ยวกับแม่ ก็สมควรแก่เวลา อาตมาขอยุติการบรรยาย เปิดโอกาสให้พระคุณเจ้าทั้งหลายสวดบทพระธรรม เป็นเครื่องส่งเสริมกำลังใจให้ปฏิบัติ ถูกต้องที่สุดถึงที่สุด สมกับที่เป็นมนุษย์เกิดมาแล้วมีแม่ด้วยกัน จงทุก ๆ คนต่อไป ในกาลบัดนี้เทอญ.

ร้อยมะลิ ร้อยใจ มาไหว้แม่
ด้วยตระหนักรักแท้ที่แม่ให้
ร้อยลำนำรำลึกคุณอบอุ่นใจ
บูชาความลึกใสแห่งใจจริง

คือความงาม ความดี ของชีวิต
คือความคิดความเชื่อมั่นผูกพันยิ่ง
คืออ้อมอกการุณย์ให้อุ่นอิง
เหนือทุกสิ่ง...แม่คือพระประจำใจ

จิระนันท์ พิตรปรีชา

แม่ แม่ แม่

คำนี้มีความหมาย

แม่ แม่ แม่	คำนี้	มีความหมาย
มีพระคุณ	มากมาย	หลายสถาน
แม่เป็นได้	หลายสิ่ง	หลายประการ
เป็นธนาคาร	เป็นพระพรหม	เป็นร่มไทร
เป็นผู้ให้	กำเนิด	เกิดลูกรัก
เป็นผู้ให้	ที่พัก	พึ่งอาศัย
เป็นผู้ให้	ความกรุณา	อุ้มกายใจ
เป็นผู้ให้	อะไรอะไร	ไม่รามือ
ลูกเจ็บไข้	แม่ก็ให้	การรักษา
ลูกโตมา	แม่ก็ส่ง	เรียนหนังสือ
ลูกต้องการ	ตำรา	แม่หาซื้อ
ลูกปรึกษา	หารือ	แม่ยินดี
ลูกคนใด	กระทำ	กรรมแก่แม่
สุดเลวแท้	ชั่วช้า	สิ้นราศี
ลูกด่าแม่	ตีแม่	ลูกกาลิ
ลูกไม่ตี	ทำแม่ซ้ำ	น้ำตาริน

น้ำตาแม่	รินไหล	เมื่อลูกร้าย
น้ำตาแม่	เป็นสาย	เมื่อลูกหมิ่น
น้ำตาแม่	หลั่งลง	รดแผ่นดิน
เมื่อได้ยิน	ลูกเสเพล	เนรคุณ
ไอ้แม่จ๋า	พระคุณแม่	แม่ปกเกล้า
ไอ้แม่จ๋า	ผู้เฝ้า	เข้าเกื้อหนุน
ไอ้แม่จ๋า	ผู้เมตตา	ผู้การุญ
ไอ้แม่จ๋า	ผู้ค้ำจุน	ไม่ห่างไกล
ดวงใจแม่	สะอาดแท้	กว่าทุกสิ่ง
ดวงใจแม่	สะอาดยิ่ง	กว่าสิ่งไหน
ดวงใจแม่	สะอาดเกิน	กว่าสิ่งใด
ดวงใจแม่	มิไ้	เพื่อลูกเอ๋ย

ทยาลู

ลูกเติบโตเป็นคนดีมีคุณค่า

ชื่นใจกว่าสิ่งใดๆ ที่ให้แม่

- พระคุณของแม่
ลึกซึ้งกว่ามหาสมุทร สูงสุดกว่าท้องฟ้า
- อย่าลืมว่านมที่เคยกินนั้น คือเลือดในอกแม่
ถ้านึกอยู่อย่างนี้ ก็คงจะไม่กล้าเนรคุณพ่อแม่
ทำให้พ่อแม่ต้องน้ำตาตก
- ถ้าลูกทุกคนเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่
โลกนี้จะมีแต่สันติภาพ สันติสุข เหลือประมาณ

— พุททส อโนนชัย —